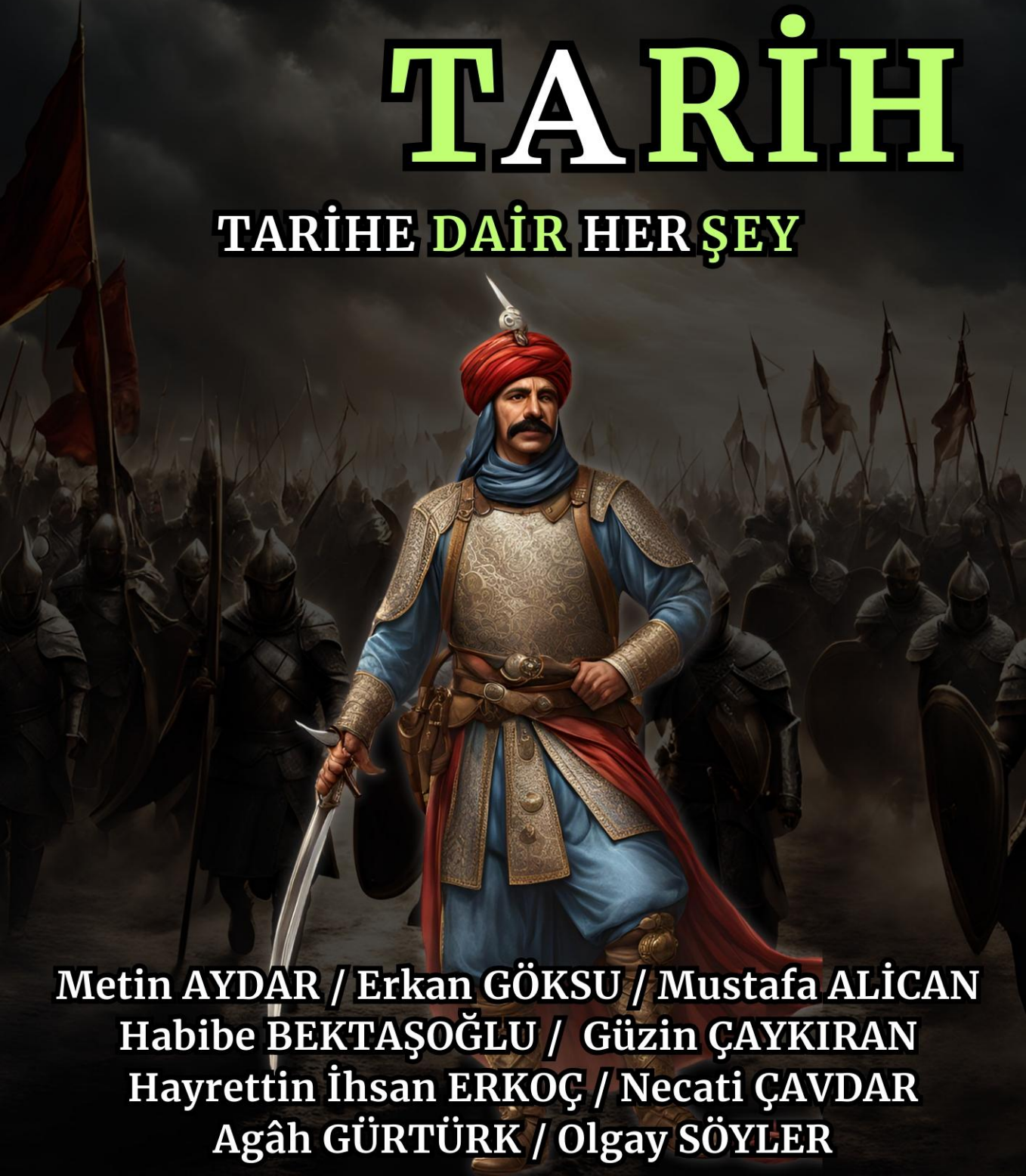

EYLÜL / 2024

SAYI : 1

BİLHASSA TARİH

TARİHE DAİR HERŞEY

Metin AYDAR / Erkan GÖKSU / Mustafa ALİCAN
Habibe BEKTAŞOĞLU / Güzin ÇAYKIRAN
Hayrettin İhsan ERKOÇ / Necati ÇAVDAR
Agâh GÜRTÜRK / Olgay SÖYLER

HAYALDİ, GERÇEK OLDU

Agâh Gürtürk

Genel Yayın Yönetmeni

bilhassatarih@gmail.com

[@bilhassa.tarih](https://www.instagram.com/bilhassa.tarih)

[@bilhassa_tarih](https://twitter.com/bilhassa_tarih)

Bu dergi, yıllardır hayalini kurduğum bir hedefin gerçekleşmesidir. Tarih bilimiyle iç içe olmak ve bu değerli bilgileri sizlerle buluşturmak benim için muazzam bir onur . Bu yolculukta bana destek olan, bilgi ve deneyimlerini cömertçe paylaşan değerli hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Onların rehberliği olmasaydı, bu derginin hayata geçmesi mümkün olmazdı. Hep birlikte, tarihin ışığında geleceğe daha güçlü adımlarla ilerlemeyi umuyorum.

İÇİNDEKİLER

METİN AYDAR

4

**MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA
VE II. VİYANA KUŞATMASI**

ERKAN GÖKSU

7

**NİZAMÜLMÜLK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN
SİYASİ DEHASI**

MUSTAFA ALİCAN

10

**MALAZGİRT SAVAŞI TARİHİN DÖNÜM
NOKTASI**

12

HAYRETTİN İHSAN ERKOÇ

OĞUZ KAĞAN VE TÜRKLERİN DOĞUŞU

İÇİNDEKİLER

15

AGÂH GÜRTÜRK

**SULTAN ABDÜLAZİZ: İNTİHARIN
GÖLGESİNDE PERDELENENLER**

21

HABİBE BEKTAŞOĞLU

**KIBRIS'TA OSMANLI İZLERİ
ARABAHMET PAŞA CAMİ
DERVİŞ PAŞA KONAĞI**

33

GÜZİN ÇAYKIRAN

**ANKARA'NIN KRİTİK SAVUNMASI:
SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ**

36

NECATİ ÇAVDAR

**PLEVNE KAHRAMANI
GAZİ OSMAN PAŞA**

42

OLGAY SÖYLER

EVLİYA ÇELEBİ'DE TASAVVUF

MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA

VE

II. VİYANA KUŞATMASI

Dr.Öğr.Üyesi Metin Aydar

Erzurum Teknik Üniversitesi

**Merzifonlu Kara Mustafa
Paşa Biyografisi Yazma
Serüveni**

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa / Hayatı, Siyasi ve Askeri Faaliyetleri" başlıklı kitabım aslında benim doktora tezimin bir ürünüdür. Daha öncesinde de biyografi çalışma hevesim vardı. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa denilince akla hep II. Viyana Kuşatması geliyor; fakat daha detaya indiğimizde 25 yıl süren bir devlet adamlığı serüveni var.

Bunun yanı sıra, II. Viyana Kuşatması 25 yıllık devlet adamlığı süresinin iki yılını kapsıyor. O yüzden, bu tarihi şahsiyeti sadece II. Viyana Kuşatması ile tanımaktan ziyade, hayatı, kişiliği vb. konularda da tanınması gerektiği kanaatindeyim.

Merzifonlu Kara Mustafa Paşayı
Tasvir Eden Bir Çizim

NEDEN

VIYANA ?

「Avusturya Niye Bu
Kadar Önemli ?」

Osmanlılar, Viyana'yı bir Kızıllema olarak görüyorlardı. Viyanayı önemli kılan şeylerden biri, Roma ile birlikte Hristiyanlığın merkezi konumu olmasıdır. Burayı fethetmek, çok önemli bir coğrafyada söz sahibi olmak demektir.

Fakat Osmanlıların ihmal ettiği en kritik nokta, burada hüküm süren Habsburg İmparatorluğu'nun birleştirici gücünü hafife almasıydı. Bu yüzden, bu şehri almak o kadar da kolay olmayacaktır.

II.Viyana Kuşatmasını
Tasvir Eden Bir Çizim

II.VİYANA KUŞATMASI

NİYE

BAŞARISIZ OLDU?

Sadrazam, İstolni-Belgrad'daki istişare meclisinde Viyana'ya gidilmesini önerirken, başta Kırım Hanı Murad Giray ve Budin Beylerbeyi Arnavut İbrahim Paşa olmak üzere bazı önemli isimler Viyana etrafında fetihler yapılmasını ve asıl kuşatmanın ertesi bahara ertelenmesini tavsiye etmişlerdi. Ne var ki, Sadrazam'ın hedefin Viyana olması hususunda direktmesi üst komuta kademesi ile arasında fikir ayrılıklarına ve kendisine karşı bir muhalefetin doğmasına yol açmıştır.

Son karar Sadrazam'ındı ve seferin nihaî hedefi Viyana olarak belirlenmişti. İki ay süren kuşatmanın nihayetinde, Sadrazam'ın hatalı stratejik kararları, ordu nezdindeki sempatisini yitirmesi ve bazı komutanların savaş meydanında isteksiz davranması müttefik ordusunun galip gelmesine ve Osmanlı ordusunun geri çekilmesine sebep olmuştur.

II.Viyana Kuşatmasına Giden
Yeniçeriler

PROF.DR. ERKAN GÖKSU KİMDİR?

1976'da Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde doğdu. İlkokulu Yeşilyurt'ta, ortaokul ve liseyi Malatya Ş.K.Ö Endüstri Meslek Lisesi okudu. Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Kırıkkale Üniversitesi'nde Okutman ve Araştırma Görevlisi olarak görev yaptı. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırladığı "Türk Kültüründe Silah" konulu tezle Yüksek Lisansı'nı tamamladı Prof. Dr. Reşat Genç danışmanlığında hazırladığı "Türkiye Selçuklularında Ordu" konulu tezle doktorasını tamamladı .

2011 yılında Türk Tarih Kurumu 80. Yıl Bilim ve Teşvik Ödülü'ne, 2012 yılında ise Türk Ocağı 100. Yıl Ziya Gökalp İlim Teşvik Armağanı'na lââyık görüldü.

2021 yılında Türk Tarih Kurumu Bilim Kurulu Üyeliğine seçildi.

Yazarın başta Selçuklu tarihi olmak üzere Ortaçağ Türk tarihinin muhtelif konuları hakkında yazılmış birçok kitabı, tercümeleri ve bilimsel dergilerde yayımlanmış çok sayıda makalesi bulunmaktadır.

NİZAMÜLMÜLK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN SİYASİ DEHASI

Prof.Dr.Erkan Göksu

Dokuz Eylül Üniversitesi

“
**Nizamülmülk
Kimdir ?**
”

İran bölgesinde yaşayan Fars kökenli bir ailenin evladı olarak dünyaya gelmiştir. Bu dönemde doğduğu şehir, Gazneliler'in idaresi altında bulunmaktaydı. İlk devlet görevini Gazne sultanları için üstlenmiş, devlet işleriyle ilk olarak babası ile birlikte Gazne Devleti'nin Horasan valisinin yanında çalışarak başlamıştır.

Gazneliler dönemi, bölgenin siyasi ve kültürel yapısında önemli değişikliklere yol açmış, bu süreçte devlet yönetiminde etkin rol oynayan bireyler, hem yerel hem de uluslararası düzeyde etkili olmuştur. Gazne Devleti'nin Horasan valisinin yanında geçirdiği süre Nizamülmülk'ün kariyerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Nizamülmülk'ü Tasvir
Eden Bir Görsel

NİZAMÜLMÜLK'ÜN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI

Nizamülmülk, çok önemli ve güçlü bir isimdir. Dolayısıyla, Selçuklu tarihi içerisinde Alparslan dönemi ve Melikşah döneminin en kilit isimlerinden biridir. Özellikle, Çağrı Beyin Nizamülmülk'ün zekasını ve kabiliyetini çok erken dönemlerde keşfedip oğlu Alparslan'a atabey olarak tayin etmesi, Nizamülmülk'ün tarih sahnesine çıkışının bir başlangıcı olmuştur.

Nizamülmülk'ün İran'ın İsfahan
Kentinde Bulunan Mezarı

Yaşamı boyunca
Selçuklu
Devletine
hizmet etmiş ve
Devletin
büyümesindeki
en önemli
isimlerinden
biri olmuştur.

MALAZGİRT SAVAŞI

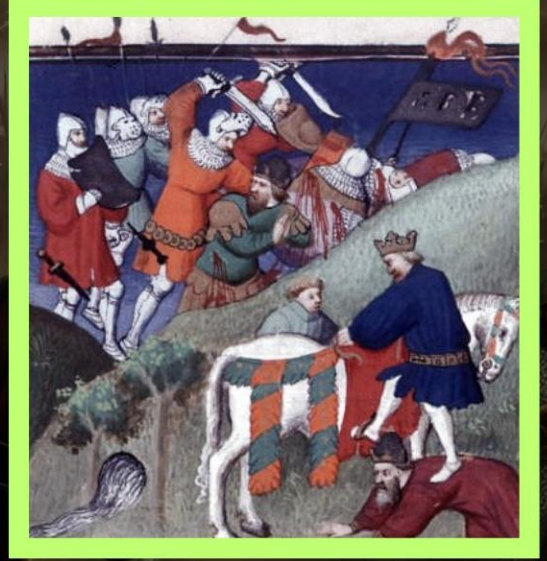
TARİHİN DÖNÜM NOKTASI

Prof.Dr.Mustafa Alican

Muş Alparslan Üni. Rektörü

**Malazgirt Savaşından
Önceki Süreç Nasıldı ?**

Malazgirt Savaşı'ndan önceki sürece baktığımız zaman, özellikle 11. yüzyılın başlarından itibaren Bizans İmparatorluğu'nun içerisinde oldukça kaos ve gerilim hakimdi. İmparatorluğun içerisindeki komutanların başına buyruk hareketleri devleti bir çıkmaza sürüklüyordu. Eğer merkezde bir kriz varsa, bu her zaman çevreye sıçrar. Eyaletler, merkezde çıkan askeri veya siyasi krizden etkilenir ve ikilikler meydana gelir. Türklerin de 11. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya dönük akınları mevcuttu.

Malazgirt Muharebesi'ni anlatan bir tablo
(Giovanni Boccacio)

Bu krizden ve kargaşadan yararlanarak yağma ve talan akınları düzenlemişlerdir. Bizans kroniklerine baktığımız zaman, Türklerin Malazgirt Savaşı'ndan önceki süreçte de Anadolu'ya sıkça giriş yaptıkları görülmektedir.

SULTAN ALPARSLAN

SAVAŞA HAZIR

İstihbaratın Önemi Bir Kez Daha Görüyoruz

Sultan Alparslan'ın Doğu ve Güney Anadolu'daki askeri varlığı ve hedefleri, temel olarak 11. yüzyılın ortalarından itibaren bu bölgede bulunan ve gaza akınlarında rol oynayan Türkmen akıncılarının desteğinden geliyordu. Afşin Bey ve Artuk Bey gibi birçok bey, Sultan Alparslan'a bu bölgede önemli ölçüde yardım etmiş ve bilgi akışı sağlamıştır. Bu beyler, Anadolu'ya düzenledikleri yağma ve talan akınları nedeniyle bu bölgeleri avuçlarının içi gibi biliyorlardı. Bu nedenle Sultan Alparslan, tabiri caizse, hazır, bilgili ve coğrafyadan haberdar bir askeri birliğe sahipti.

Sultan Alp Arslan, İmparator Romen Diyojen'i küçük düşürürken, bu anı Boccaccio'nun 'De Casibus Virorum Illustrium' eserinin 15. yüzyılda yapılan Fransızca çevirisinde resmedilmiştir.

Sultan Alparslan'ın asker sayısı bakımından Romanos Diogenes'in ordusundan daha az olmasına rağmen, coğrafyayı bilen ve burada yıllardır akınlar düzenleyen beyler sayesinde bir adım öne geçiyordu. Romanos Diogenes ise bu bölgelere hiç gelmemişti ve bu bölgeler hakkında bir bilgiye sahip değildi. Bu nedenle, bu bölgelerde yapılacak bir savaş esnasında her an savunmasız ve çaresiz kalabilirdi. Nitekim Sultan Alparslan, elinde bulunan bu stratejik avantajı çok iyi bir şekilde kullanmış ve Romanos Diogenes'in ordusunu mağlup etmiştir.

OĞUZ KAĞAN

RÖPORTAJ

VE

TÜRKLERİN DOĞUŞU

Doç.Dr.Hayrettin İhsan Erkoç

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Oğuz Kağan Efsanesi
ve Kökeni

Oğuz Kağan dönemi diye bir terim mevcut değildir; ancak Oğuz Kağan efsanesinin derlendiği bir dönem vardır. Bu derlemeler, bize 14. yüzyıldan kalan metinler aracılığıyla aktarılmıştır. Özellikle Uygur metinleri, Türklerin İslamiyet öncesi inançlarını yansıtmaktadır.

Bu konuda en kapsamlı bilgileri sunan kişi ise Kaşgarlı Mahmud'dur.

Ancak Kaşgarlı Mahmud'un eserlerinde Oğuz Kağan figürüne yer verilmediğini belirtmek gerekir. Dolayısıyla Oğuz Kağan figürünün muhtemelen Moğol döneminde ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Ancak bu ifade, Oğuz Kağan'ın Moğol kökenli olduğu anlamına gelmemelidir.

OĞUZ KAĞAN PEYGAMBER MİDİR?

Reşîdüddin'in aktardığına göre, Oğuz Kağan bir peygamber olarak tasvir edilmektedir. Doğuştan tek tanrı inancına sahip olduğu belirtilen Oğuz Kağan'ın, annesini bu inanca kazandırmak amacıyla telepatik yolla iletişim kurduğu anlatılır. Annesine, "Eğer tek tanrı inancını benimsemezsen, senin sütünü emmem ve kendimi öldürürüm" der.

Bunun üzerine annesi, tek tanrı inancını kabul eder. Oğuz Kağan, çocukken dağlarda dolaşırken "Allah Allah" diye bağırır. O dönemde Türkler "Allah" kavramını bilmedikleri için bu durumu anlamakta güçlük çekerler. Reşîdüddin'in bu anlatımından yola çıkarak bazı araştırmacılar, Oğuz Kağan'ın Türklere gönderilmiş bir peygamber olabileceği iddiasını ortaya atmaktadır. Fakat benim düşüncelerim Oğuz Kağan'ın bir Peygamber olmadığı yönde.

ESKİ TÜRKLERDE KURT FİGÜRÜ

**Kurt / Ata İnancı
Hakimdi**

Kurt figürü, Eski Türkler arasında oldukça yaygın bir motif olarak karşımıza çıkar. Bu motif, Hunların atalarından itibaren görülmekte olup, özellikle Göktürklerden önce Tegrekler (Tabgaç dönemi Çin kaynaklarında "Gaoche" yani Yüksek Arabalar olarak bilinir) arasında bir ata olarak öne çıkmaktadır. Uygurların ve diğer Dokuz Oğuz boylarının ataları olan Tegreklerin köken efsanesine göre, kendileri bir Hun hükümdarının kızıyla Tengri'nin (Gök Tanrı) tecellisi olarak kabul edilen erkek bir kurttan türemişlerdir.

Bu bağlamda, Türk boylarındaki kurttan türeyiş efsanesinin esas biçiminin Tegrek efsanesi olduğu, ancak Batı'dan gelen etkilerle birlikte kurda koruyucu bir vasıf da eklenerek Göktürk dönemindeki şeklini aldığı düşünülebilir. Kurttan türeyiş motifi, sonraki Türk ve Moğol efsanelerinde de varlığını sürdürmüştür.

Örneğin, 13. yüzyılda derlenen Moğolların Gizli Tarihi adlı eserde, Cengiz Han'ın ilk atalarının bir kurt ve bir geyik olduğu anlatılmaktadır. Alman kökenli Rus Türkolog Wilhelm Radloff, 19. yüzyılda Kırgızlar arasında atalarının bir erkek kurt ve kırk kızıdan türediklerine ilişkin bir efsane derlemiştir.

SULTAN ABDÜLAZİZ

İNTİHARIN GÖLGESİNDE PERDELENENLER

Agâh Gürtürk

Köşe Yazarı

Sultan Abdülaziz Han'ın intiharını incelemeden önce padişahın nasıl bir Osmanlı İmparatorluğu devraldığına ve devralmadan önce cereyan eden hadiselerin Sultan Abdülaziz dönemine etki edip etmediğine bakmak lazım.

NASIL BİR DEVLET

DEVRALDI ?

Sultanın tahta çıktığı dönemde Osmanlı Devleti, mali çöküntü ve iç isyanlarla sarsılmıştı. Avrupalı devletlerin müdahale girişimleriyle karşı karşıya kalan Sultan, Tanzimat Fermanı'na uyarak ekonomik ve siyasi reformlar başlattı. Ancak, memnuniyetsiz gayrimüslimlerin faaliyetleri ve dış müdahaleler arttı. İçerde birleşen muhalif grupların etkisiyle sorunlar artarken, Sultanın israf eğilimi ve maliyet odaklı olmayan harcamaları, yapılan yeni saraylar ekonomik krize neden olan etkenlerdendi.

Tanzimat'ın yenilikleri ve harcamalardaki artış, iç ve dış borçlarla karşılanamayacak bir noktaya gelerek 1875'te Osmanlı Devleti'nin mali olarak iflas etmesine neden oldu. Bu durum, devletin ekonomik zorluklarla boğuştuğu dönemin bir yansıması olarak tarihe geçti.

1862 yılında Abdülaziz'in saltanatının 1.yılındaki Osmanlı sınırları

BİR PADİŞAH NEDEN İNTİHAR EDER Kİ?

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yıkılışına kadar tahta çıkan 36 padişahın her birinin birbirinden farklı ölüm sebepleri vardır. Kimisi Yeniçeriler tarafından infaz edilmiş, kimisi kalp krizi geçirmiş, kimisi ise savaş meydanında vefat etmiştir. Fakat Sultan Abdülaziz Han'ın ölümü diğer padişahların ölümünden farklı ve gizemlidir. Bizler her ne kadar padişahların hayatlarını refah ve zenginlik içinde geçirdiğini düşünsek de bazı padişahlar refah ve zenginlik derdinden ziyade akıl sağlığı ve özgürlüğü için uğraşmıştır. Buradaki en önemli husus, Sultan Abdülaziz'in intihar etmek için bir sebebi olup olmadığı ve akıl sağlığının yerinde olup olmadığıdır.

Abdülaziz'in şahsiyetine baktığımızda gerçekten sanatın her dalıyla ilgilenen, spora meraklı ve yeniliklere açık bir insandı. Onun döneminde açılan bazı kurum ve kuruluşlar devlete hem katkı sağlamış hem de ondan sonra gelen padişahların yönetimine kolaylık sağlamıştır. İlk defa yabancı bir ülkeye seyahat eden padişah olan Abdülaziz, daha önce Osmanlı Devleti tarihinde görülmemiş bir işe imza atmıştı. Bu kadar sosyal, hayat dolu, sanatı ve sporu seven bir insanın intihar etme ihtimali **17** akılları kurcalıyor açıkçası.

İNTİHAR ETME PSİKOLOJİSİ

GENETİK MİDİR?

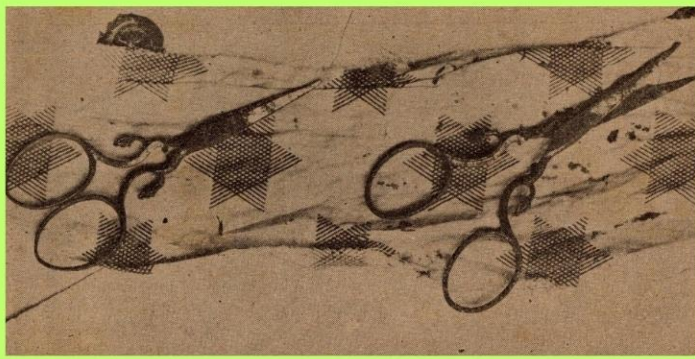
İntihar davranışının nörobiyolojik mekanizmaları üzerine yapılan genetik ve epidemiyolojik araştırmalar, intihar eğiliminin genetik faktörlerden etkilendiğine dair güçlü kanıtlar ortaya koymaktadır. Aile, ikiz ve evlat edinme çalışmaları, intihar riskinin genetik yatkınlıkla ilişkili olduğunu göstermektedir. Aile çalışmaları, intiharın aile içinde genetik geçişle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar, aile bireyleri arasında intihar riskini artırabilecek riskli aday genlerin varlığını göstermiş ve genetik geçişin genel popülasyondaki riskten farklı olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmalar, çevresel etkenlerin yanı sıra genetik faktörlerin de intihar riskini belirlemede etkili olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, bu çalışmalar intihar davranışının sadece psikiyatrik bozukluklardan kaynaklanmadığını göstermiş ve genetik faktörlerin intihar riskini belirlemede önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Bu doğrultuda yapılan moleküler genetik çalışmalar, intiharın genetik temellerini belirlemeye yönelik büyük bir aşama kaydetmiştir.

Genetik etkenlerin belirlenmesi ve araştırılmasıyla intiharın kompleks genetik fenotipi daha iyi anlaşılmakta ve bu alandaki çalışmaların önemi giderek artmaktadır. Belki de intihar genetiği diğer padişahları es geçmiş ve Abdülaziz Han'da ortaya çıkmış olabilir. İçgüdüsel davranışlar ve genetik olaylar, akrabalar arasında zamanla ortaya çıkabilir. Örneğin, Abdülaziz Han'ın dedesi veya daha önceki akrabalarından bu genetik özellikleri almış olabilir. Eğer günümüzde sizin yakınlarınızdan biri intihar etmişse, olay yerine gelen savcının size ilk soracağı şey, ailede daha önce intihar eden başka bireylerin olup olmadığıdır. Fakat buradaki bir diğer husus, her intihar eden bireyin ailesinde intihar vakası olmayabilir veya ailesinde intihar vakası görüldü diye o bireyin intihar edeceğini söyleyemeyiz. Buradaki intihar eğiliminin genetik yollarla bireyden bireye geçmesi, kimi zaman art arda, kimi zaman üç, dört kuşakta veya hiç geçmeyebilir.

DERİN BİR

YARA

Abdülaziz'in durumu incelendiğinde, her iki el bileğinde birer tane el bilek damarlarını ve liflerini içeren kesiklerin bulunduğu belirtilmektedir. Genellikle intihar girişimlerinde yüzeysel tereddüt kesileri ile birlikte derin kararlı kesiler görülür. Ancak her iki el bileğinde sadece tek derin kesi olması şüphe uyandırmaktadır. Bu durum, genel eğilimin dışında bir yaklaşımı işaret etmektedir. Ayrıca, polis tarafından muhafaza altına alınan makasların boyutu ve keskinliği de değerlendirilmelidir. Makaslardan birinde bir eğrilik olması da şüphe uyandırmaktadır. Yaraların tanımını tekrar gözden geçirmek gerekmektedir; çünkü eğer kas lifleri ve tendonlar da kesilmişse, el parmaklarını kapatmanın zorlaşacağı ve el bileğinin kesilmesinin şüpheli hale geleceği belirtilmektedir. Diyelim ki bir eline makasla bir kesik attı. Orası derin yara aldığından dolayı, makası tekrar kestiği eline alıp kesmediği eline derin kesik atması neredeyse imkânsız hale gelecektir. Bu durumlar göz önüne alındığında, konuyla ilgili daha detaylı bir inceleme yapılması gerekir. Fakat burada intihar etmek için kullanılan makas figürü biraz ilginç.

Çünkü makas, intihar etmek için kullanılacak aletler arasında belki de hiç akla gelmeyecek bir materyaldir. Bir padişahın kendine ait hançeri yok mudur sizce? Bir soru daha sorarsak, odasına gelen yemeğin yanında bıçak gelmiyor mudur? Bir padişah, onca keskin alet ve daha ölümcül materyaller arasında neden makası seçsin ki? Belki de dikkat çekmek istemedi. Makasları sakallarımı düzeltereğim diye alıp canına kıymış da olabilir. İşte burada sır perdesini aralamak hem bir o kadar kolay hem bir o kadar zor olabiliyor. Bu olaydan sonra hem onu sevenlerin gönlüne derin bir yara açıldı hem de o güçlü kuvvetli bileklerine.

Olay yerinde bulunan makaslar. İntihar ederken kullandığı söylenen makas, sağ tarafta olan ağzı açık olan makastır.

Padişahın Makası:

Karikatürlerde Gizlenen Mesaj

Bazen bazı gerçekleri açıkça anlatmaktansa başka yollara başvurduğumuz oluyor. Fakat böylesine bir olay karikatürlere bile konu olabiliyorsa burada büyük bir mesaj olabilir. Özellikle karikatürler, tarihi olayları ve şahsiyetleri bizlere farklı yollarla anlatmaya ve çizimlerde bazı ince mesajlar vermeye çalışabilir. "Abdülaziz Han'ın ölümünden altı yıl sonra, yani 1882'de çizilen bir karikatürde oldukça ilginç mesajlar var". "Karikatüre baktığımızda, neredeyse çizimi kaplayacak büyüklükte bir makas ve makasın yanı başında Osmanlı Devleti üniformalı, kafasında fes olan biri cansız bir biçimde yatmaktadır".

Avusturya dergisine ait bir karikatür.
(Alkan, Necmettin,
Karikatürlerle Sultan II.Abdülhamid ,
İstanbul 2018)

Karikatürü detaylı incelediğimizde, sanki cinayet işleyip oradan koşarak uzaklaşan kişileri görmekteyiz . Burada bize anlatılmak istenen şey oldukça açık ve net olsa da bu karikatürü farklı şekilde de yorumlayabiliriz. Benim yorumuma göre belki de koşan o kişiler, Padişah'ın intihar ettiğini görüp yardım çağırmak için koşuyor da olabilirler. İşte, karikatürler bazen tarihi olayları yorumlarken bizim işimizi oldukça kolaylaştırabilir veya daha önce fark edemediğimiz ince detayları idrak etmemizi sağlayabilir.

KIBRIS'TA OSMANLI İZLERİ

ARABAHMET PAŞA

CAMİ

DERVİŞ PAŞA KONAĞI

Habibe Bektaşoğlu
Sanat Tarihçi

Kıbrıs'ın Osmanlı imparatorluğu döneminde fethedilmesi Sultan II. Selim'in saltanat (1566-1574) yıllarına denk gelmektedir. Osmanlı ordusu Kıbrıs adasında ilk olarak 2 Temmuz 1570 tarihinde Limasol'u ve hemen sonrasında Larnaka'yı fethetmiştir. Lefkoşa'nın kuşatması ise 25 Temmuz 1570'te başlamış ve kırk beş gün süren kuşatma 9 Eylül 1570'te Osmanlı ordusunun galibiyeti ile tamamlanmıştır. Osmanlı devletinin Kıbrıs adasında en erken tarihli yerleşimlerinin başında Lefkoşa bölgesi gelmektedir. Fethin akabinde ilk vakıflar, sivil ve dini mimari eserler Lefkoşa surları içerisinde inşa edilmiştir.

ARABAHMET PAŞA

CAMİ

Arabahmet Paşa Cami, Kuzey Kıbrıs'ın Lefkoşa bölgesinde Şeraboğlu sokakta yer almaktadır. Halk arasında Arabahmet Camii, Arabahmet Paşa Camii veya Ahmet Paşa Camii olarak bilinmektedir. Arabahmet Paşa Cami Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından 1571 yılında fethedilmesinden sonra inşa edilen en erken tarihli yapılar arasında sayılmaktadır.

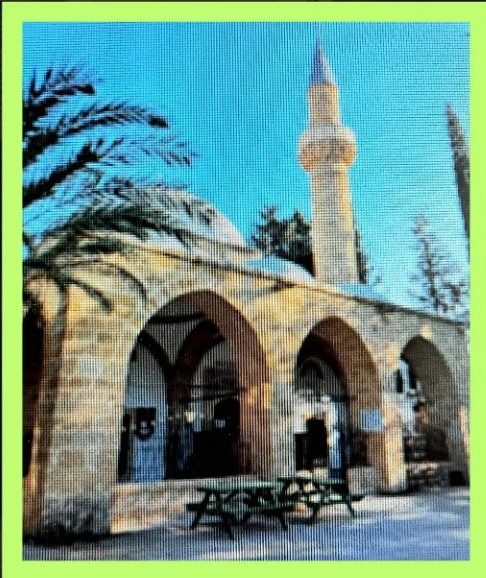
Caminin bânisi Arap lakabıyla tanınan Ahmet Paşa'nın XVI. yüzyılda yaşadığına ve Kıbrıs fethine katıldığı ve bu yüzyıl içerisinde yapının inşa edildiği düşünülmektedir. Ayvansarâyî Hadîkatü'l-cevâmi'de, İstanbul'da Fındıklı'daki bir çeşmenin Arabahmet Paşa Vakfı olarak 983'te (1575-76) yaptırıldığını bildirir. Arabahmet Paşa 1570-1571 yıllarında Kıbrıs fethedilirken Rodos sancakbeyi olarak fetihde yer almıştır. 1576-1578 yılları arasında yaklaşık bir buçuk yıl Kıbrıs Beylerbeyliği yapan Arabahmet Paşa Kıbrıs'taki Yeniçerilerin isyanı sonunda 1578 yılı başlarında öldürülmüştür.

Tipik bir Osmanlı eseri olan cami Kıbrıs fatihlerinden Arabahmet Paşa tarafından muhtemelen XVI. yüzyıl sonu ile XVII. yüzyıl başlarında yaptırılmıştır. Yapının temeli bu yüzyıllara tarihlense de 1845 yılında tamir görmüş ve yenilenmiştir, mevcut durumu XIX. Yüzyıla tarihlenmektedir.

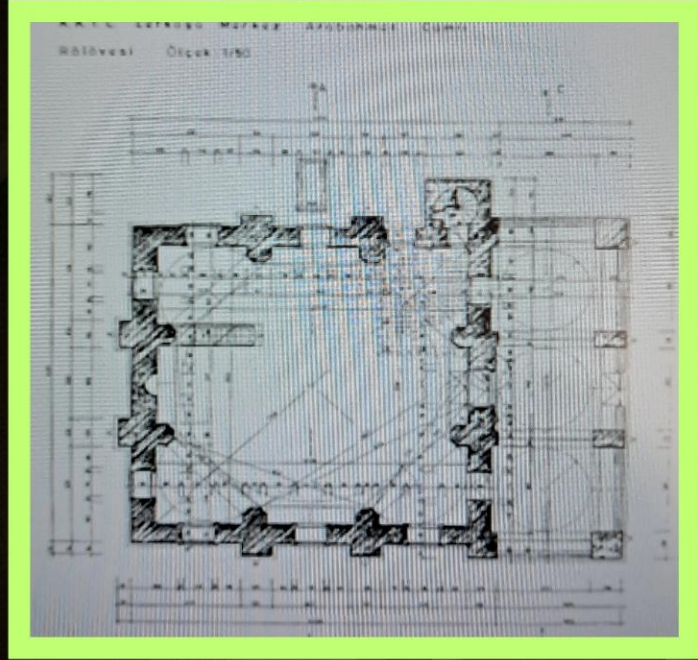
Cami tek kubbeli bir ana mekan, üç kubbeli son cemaat yeri ve kuzey batı köşesinde beden duvarına bitişik tek şerefeli, tek minareden meydana gelmektedir. Yapı, bir kenarı 12,30 m. olan kare şeklindeki harim bölümü ve 10,75 m. çapındaki kasnaklı bir kubbe ile örtülüdür.

Caminin kuzeyinde ve batısında iki girişi bulunmaktadır, yapının ana malzemesi kesme taştır. Ana mekanın kuzeybatı köşesinde mermer sütunlar üzerine ve cami beden duvarlarına oturan ahşap bir mahfil ile mahfil ve minareye çıkan merdiven girişi bulunmaktadır.

Tek minaresi ve tek şerefesi bulunan yapının, şerefe balkon altında klasik dönem mimarisinde yoğun olarak kullanılan dört sıra düzeninde mukarnas süsleme detayı bulunmaktadır.

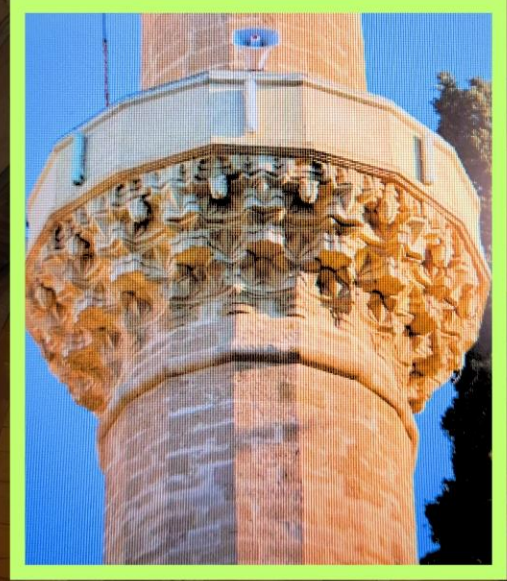
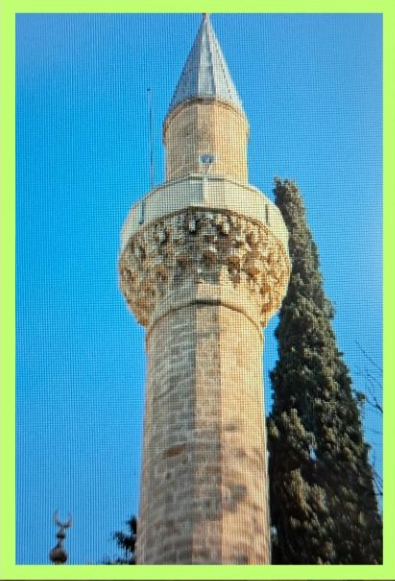

Arabahmet Paşa Cami günümüz
mevcut durumu

KKTC, Lefkoşa, Arabahmet Paşa
Cami, Rölövesi

Caminin mihrabı ve minberi mermerdendir. Ancak mihrap ve minber sonradan boyanmıştır. Cami ana mekan kubbesini içten sekiz taş ayak taşımaktadır. Bu ayaklar dışta payandalarla desteklenmiştir. Kareden kubbeye geçiş tromplarla sağlanmıştır.

Arabahmet Paşa Cami minaresi ve şerefe balkonu mukarnas süsleme detayı

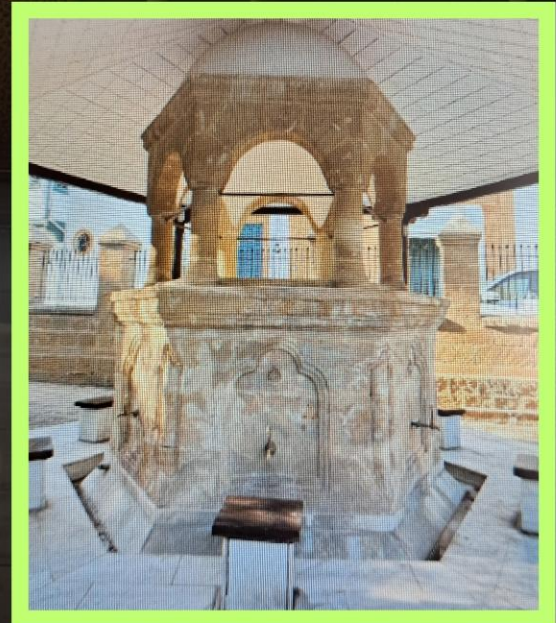
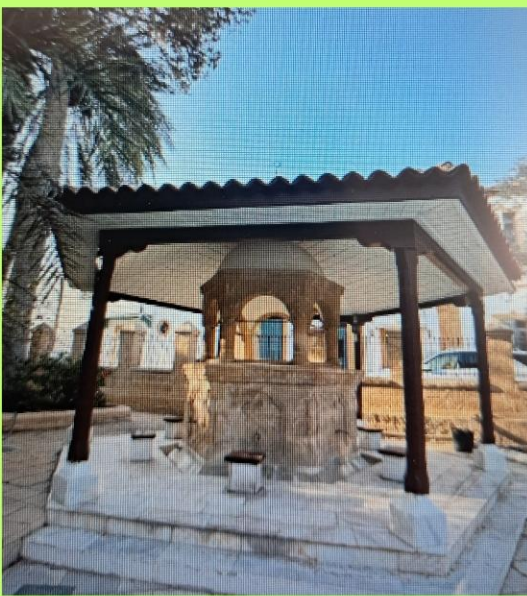

Arabahmet Paşa Cami minber ve mihrabı

CAMİNİN AVLUSU

Avlu içerisinde sekizgen planlı şadırvan bulunmaktadır. Camin. in kuzeyinde yer alan şadırvan kâgir kubbeli bir havuz ile bu kısmın üstünü örten ahşap çatıdan meydana gelmektedir. Altıgen planlı şadırvan mermer bir kaide üzerinde yükselmektedir. Halen şadırvanın üstü mermer kaidelere oturan altı adet ahşap direğin taşıdığı bir üst yapı ile örtülüdür. Eski fotoğraflarda üst yapı metal direklerin taşıdığı Marsilya kiremidi kaplı bir çatı ile örtülü olduğu görülmektedir. Halen üst yapının üzeri kiremit kaplı geniş saçaklı bir çatı şeklindedir. Direkler üstündeki konsollara çatının kirişleri oturmaktadır. Çatının üstünde metal bir alem vardır. Kenarlardan ortaya doğru yukarıya yükselen çatının iç kısmı çıtalarla karelere bölünmüştür.

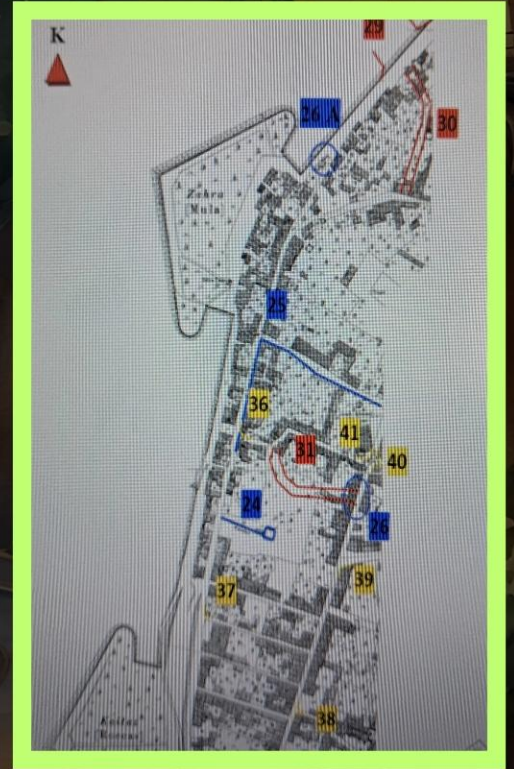
Caminin hazîresinde mevcut mezarlardan ancak sekiz tanesi günümüze ulaşmıştır. Bunlardan biri, dört defa sadrazamlık yapan ve 1913'te vefat eden Kıbrıslı Kâmil Paşa'ya aittir. Diğerleri ise Kıbrıs mutasarrıflığında bulunan İshak Paşa'nın mezarıdır. Ayrıca cami haziresinde yedi adet mezar bulunmaktadır.

Kamil Paşa, çeşitli memuriyetlerde bulunmuş ve uzun yıllar devlete hizmet etmiştir. Dört defa sadâret mevkine gelen Kamil Paşa, Balkan Harbi sonunda sadrazamlıktan istifa ederek Lefkoşa'ya gelmiş kısa bir müddet sonra burada vefat etmiş ve Arabahmet Paşa Cami haziresine defnedilmiştir

Arabahmet Paşa Cami haziresi

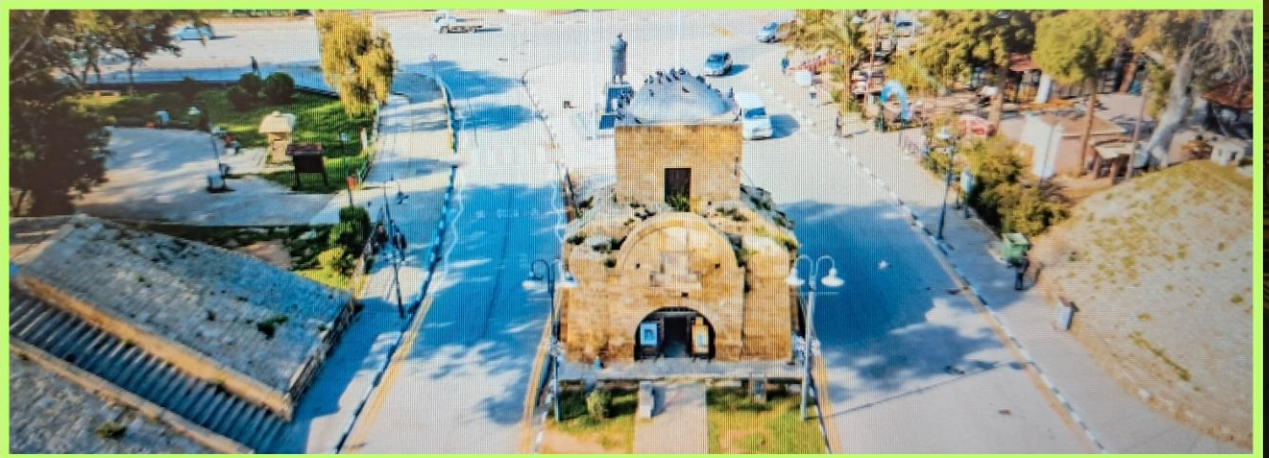
Arabahmet Paşa Mahallesi, kentin Rum kesimi sınırındadır ve adını Osmanlı'nın Lefkoşa'yı almasında görev üstlendikten sonra, 1580'lerde Kıbrıs Valisi olan Arabahmet Paşa'dan almıştır. Mahalle, on bir burçtan oluşan Lefkoşa surlarının Zahra Burcu (Mula) tarafındadır. Surlar on bir burcu ile dışa doğru ok şeklinde dizayn edilmiştir ve dairesel bir hat çizmektedir. Günümüzde burçların altısı Türk tarafında, beşi ise Rum tarafındadır.

**Lefkoşa surları içinde bulunan 11 burç
ve
Arabahmet Paşa Mahallesi**

ŞEHRİN GİRİŞ KAPISI

Şehrin dışından surlar içerisine üç ana kapı ile girilir. Günümüzde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tarafında kalan ve girişi sağlayan kapının adı 'Girne' kapısıdır. Rum tarafında kalan diğer kapıların adı ise 'Baf Kapı', 'Mağusa Kapı' şeklindedir.

Lefkoşa surlarına girişi sağlayan ve Türk tarafında konumlanan 'Girne' kapısı.

Lefkoşa'da halen ayakta duran Venedik surları 1567- 1570 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin Ada'yı fethetmesinden yaklaşık dört sene önce inşa edilmiştir. Lefkoşa surları halkın güvenli bir şekilde iç kale içerisinde yaşayabileceği 'citadel' olarak bilinen düzen içerisinde inşa edilip, iskana açılmıştır. Girne bölgesinde bulunan Saint Hilarion ve Bufavento gibi kale yapıları, citadel düzenden farklı olarak dağların eteklerinde kurulan kale ve surlara örnektir.

Lefkoşa surları Doğu Akdeniz'deki İtalyan Mimar Vincenzo Scamozzi'nin (ö.1616) Rönesans döneminde tasarladığı şehir olan Palmanova şehrinin surları ile benzer plandadır.

Palmanova İtalya'nın Friuli-Venezia Giulia bölgesine bağlı Udine'de konumlanmaktadır.

Lefkoşa surlarının inşası sırasında farklı tasarımlar üretilmiş ve en sonunda bugünkü halini almasını sağlayan daire formlu surların inşasına karar verilmiştir. Arabahmet Paşa Mahallesi, on bir burcun Zahra burcu tarafındadır. Kuzey'den güney yönüne uzanan Tanzimat ile doğu'dan batı yönüne uzanan Şerabioğlu Sokakları'nın kesiştiği köşededir.

Lefkoşa'nın tarihi kent dokusunu bünyesinde barındıran suriçinde, adanın Lüzinianlar döneminden (1191-1489) itibaren, Venedikliler (1489-1570), Osmanlı İmparatorluğu (1571-1878), İngiliz (1878-1960) ve Kıbrıs Cumhuriyeti (1960-1974) dönemlerinden kalan mimari eserler arasında, günümüzdeki tarihi kent dokusuna damgasını vuran, Osmanlı dönemine ait birçok eser bulunmaktadır. Camiler, tekkeler, hanlar, hamamlar, çeşmeler, türbeler, kütüphane ve konutlar bir arada konumlanmıştır.

Suriçinin dar sokakları boyunca yan yana sıralanmış, cumbaları sokağa taşan, geniş ahşap saçaklı evler, gerek mekânsal oluşumları, gerekse dış mekânları olan avluları ile Türk yaşam kültürüne göre tasarlanmıştır. Günümüzde farklı işlevlerle yaşam kazandırılmış Lefkoşa XIX. Yüzyıl evleri, Türk yaşam kültürü kavramını yaşatıp sergilemektedirler. Adını Arabahmet Paşa'dan alan mahalle tarihsel süreçte Osmanlı sivil mimarisinin inşa edildiği ayrıca Lüzinian ve Venedik döneminden kalan mimari yapıların Osmanlı sivil mimari unsurları ile eklemeler yapılarak kullanılmaya devam ettirilen önemli bir sahayı oluşturur.

**Lefkoşa surlariçi
mavi alanla
gösterilen burç,
Arabahmet Paşa
Mahallesinde
bulunduğu Zahra
burcudur.**

DERVİŞ PAŞA KONAĞI

Derviş Paşa Konağı, Lefkoşa Suriçinde, Arabahmet Mahallesi Belig Paşa Sokak 44 numaradadır. Konağın yapım tarihi, kesin olarak bilinmemekle birlikte, ana kapısının üzerindeki kilit taşında 1216 H (1801/02) tarihi görülmektedir.

Derviş Paşa Konağı, ana kapısının üzerindeki kilit taşında 1216 H (1801/02) tarihi görülmektedir.

Konak, Kıbrıs'ta 1891 yılında Zaman Gazetesi'ni çıkaran Derviş Paşa tarafından, Geleneksel Türk Evi'nin plan tiplerinden olan dış sofalı plan tipinde inşa ettirilmiştir. Konak, iki katlıdır ve U biçimli bir plana sahiptir. Alt kattaki odalar, sivri kemerli revaklı sofaya, üst kattaki odalar da kapalı sofaya açılmaktadır. Kıbrıs'ta Türklere ait yaşam alanlarını belirtmek için konutlarda kapı girişlerinde genellikle taşa işlenmiş ay ve yıldız motifi görülmektedir, bu yapı girişinde de ay ve yıldız formu mevcuttur.

Kıbrıs'ın Akdeniz iklimi özellikleri ile oldukça uyumlu olan revaklı sofalar, yeterli genişlikleri ile de evin hareket merkezi niteliği yanı sıra ev halkının buluştuğu, biraraya geldiği bir ortak mekân görevini görmektedirler. Türk yaşam kültüründe aile kavramının önemi ve aile bireylerinin birlikteliği, sofalara işlev kazandırmıştır. Ev halkının gerek günlük işlerinin gerçekleştirilmesinde, gerekse yaşamın diğer kesitleri ile özel günlerdeki paylaşımlarda sofalar, evin önemli bir yaşam mekânı niteliğine sahip olmuşlardır.

Derviş Paşa Konağı'nın cephesi yalındır. Ahşap konsollarla desteklenen geniş saçaklı cumbası, sokağa oda boyunca çıkma yapmaktadır. Konak, alt katında taş, üst katında ise kerpiç malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. En son restorasyonu 2017 yılında yapılan konak, halen müze işlevini sürdürmektedir.

Derviş Paşa Konağı, Lefkoşa Suriçinde, Arabahmet Mahallesi Beliş Paşa Sokak 44 numarada konumlanmaktadır.

ANKARA'NIN KRİTİK SAVUNMASI: SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ

Doç.Dr.Güzin Çaykiran

Tarihçi / Yazar

Tarih, 8 Temmuz 1919. Mustafa Kemal Paşa artık asker değil, “sine-i millette bir ferd-i mücahit”tir. Talihe bakın ki ferd-i mücahitken giriştiği bütün mücadeleler onu, Sakarya Meydan Muharebesi’nde yani iki yıl sonra Türk ordusuna Başkomutan yapacaktır.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Genelkurmay Başkanı Fevzi (ÇAKMAK)
Paşa, Yaveri Salih (BOZOK) Bey ve diğer komutanlar Zafertepede,
Polath - Ankara, 9 Eylül 1921

23 Ağustos 1921'de Sakarya Nehri boyunda Yunan taarruzu başladığı zaman 20 tümen ve bir süvari tugayı, Sakarya Nehri'nin kuzeyinden güneye ve buradan doğuya doğru inci gibi dizilmişlerdi. Amaç, Anadolu'ya aydınlık saçmaya başlayan Ankara'yı korumaktır. Muharebe boyunca "Türk savunması, büyük baskı ve ateş altında yer yer bükülmüş, kırılmış, çökmüş; fakat ilk yamacın kıyısında yeniden durmuş, yeniden direnmiş ve yeniden karşı koymuştur." İşte ölüm-kalım savaşı böyle bir şeydi.

Bu ölüm-kalım savaşında "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh, bütün vatandır!" diyen Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, münferit olarak her bir birliğine bulunduğu mevzii, sebatla savunmayı emrediyordu. Çünkü artık o mevzii, bir vatandır.

Sakarya Meydan Muharebesi'nde 57'nci Tümen taarruz hâlindeyken, Polatlı-Ankara, 10 Eylül 1921.

Yunan Harbiye Bakanı Theotokis, ordusuna çok güvenmiş olacak ki kendisinden randevu isteyen İngiliz Ataşemiliteri Albay Nairne'ye 5 Eylül'de Ankara'da görüşelim diye randevu vermiştir. Oysa Theotokis randevusuna gidemeyecektir. Zira bu tarihten sonra Yunan ordusu, Ankara'ya varmak yerine Sakarya Nehri'nin batısına kendini zor atacaktır.

Dünyanın en uzun meydan muharebelerinden biri olan Sakarya Meydan Muharebesi, bir savunma savaşı olduğu gibi 10 Eylül'den sonra bir taarruz savaşına dönüşecektir. Diğer bir deyişle Batı Cephesi'nde Türk ordusu artık taarruz kabiliyeti kazanacaktır. Neticede 13 Eylül 1921'de "Güneş batarken binlerce Türk süngüsü Kartaltepe üzerinde parlıyor ve Yunan hayalleri batıya doğru uzanarak sönmeye başlıyordu". Diğer bir deyişle muharebede sebatla savaşan Anadolu evlatları, Yunan'a Ankara'ya yol vermeyecekti.

Türk'ün Melhame-i Kübrası olarak bilinen Sakarya Meydan Muharebesi'nde kırık kaburgasıyla muharebeyi komuta eden Başkomutan'a Meclis'i Gazi unvanı verirken talihe tekrar bakın ki askerlik mesleğinin en üst rütbesi olan Mareşallik, Gazi Paşa'nın da yeni rütbesi oluyordu. Oysa iki yıl önce sadece bir ferd-i mücahitti. Ne diyordu Gazi Paşa, "Umutsuz durumlar yoktur, umutsuz insanlar vardır. Ben hiçbir zaman umudumu yitirmedim".

103.Yıldönümün Kutlu Olsun Sakarya !

KAYNAKLAR

Kemal Atatürk, Nutuk 1919-1927, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, (yay. haz. Z. Korkmaz), Ankara, 2002; Kadim Koç; Ankara'nın Kördüğümü Sakarya, Bilgi Yayınları, Ankara, 2021; Kazım Özalp, Milli Mücadele 1919-1922, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998; ATASE; iSH: Kutu: 1374, Gömlek: 103, Belge: 22.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, "Gazi" unvanı ve "Mareşal rütbesini aldıktan sonra, Ankara, 19 Eylül 1921.

PLEVNE KAHRAMANI GAZİ OSMAN PAŞA

Doç. Dr. Necati ÇAVDAR

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Gazi Osman Paşa, askerî liyakati yerli ve yabancı uzmanların takdirini kazanmış, 19. asır Türk tarihinin maruf simalarının başında yer almaktadır. Gazi Osman Paşa, Türk tarihinde 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi (93 Harbi) esnasında cereyan eden Plevne Savunması ile özdeşleşmiştir.

Gazi Osman Paşa'nın asıl adı Osman Nuri'dir. Hakkında yapılan akademik çalışmaların tamamına yakınında Paşa'nın Tokat'ta doğduğu kabul edilmektedir. Az sayıda yabancı kaynak ise Paşa'nın Amasya'da doğmuş olduğunu iddia etmiştir. Bazı tartışmalara rağmen Paşa'nın doğum tarihinin 1833 olduğu akademik çalışmalarla teyit edilmiştir.

Gazi Osman Paşa'nın ilk çocukluk döneminin Tokat'ta geçmiş olduğu anlaşılmaktadır. Osman Nuri 7-8 yaşlarındayken tüm aile fertleriyle birlikte İstanbul'da bulunan babasının yanına gitmiştir.

Gazi Osman Paşa'nın Tokat merkezde yer alan heykeli

İstanbul Cihangir Sıbyan Mektebi ve Askerî İdadi'deki eğitiminden sonra 1853'te Harbiye Mektebi'ni bitirdikten sonra kurmaylık eğitimi için Erkân-ı Harbiye'ye girmiş ve 1858'de Kolağası olmuştur.

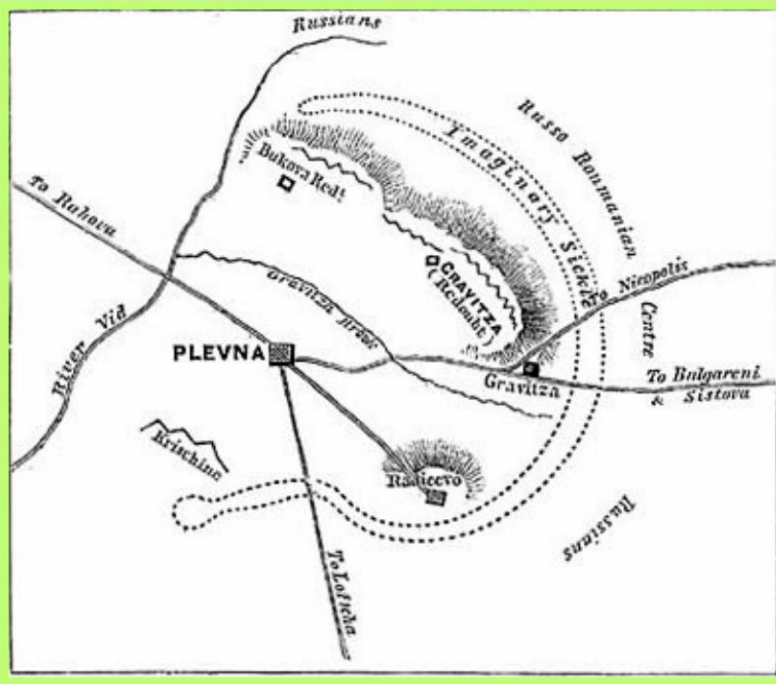
Mirliwa Rütbesi

Ferik Rütbesi

Gazi Osman Paşa askerî hayatı içerisinde; Kırım Harbi (1853-1856), Osmanlı-Sırp Harbi (1876) ve 93 Harbi'nde (1877-78 Osmanlı-Rus Harbi) vazife almıştır. Paşa; 1868'de Mirliwa, 1873'te Ferik rütbesine yükselmiştir.

Osman Paşa'nın asıl şöhretini kazandığı savaş 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi (93 Harbi) içerisinde 8 Temmuz-10 Aralık 1877 tarihleri arasında cereyan eden Plevne Muharebeleri olmuştur. Plevne Muharebeleri, 19. asır Osmanlı harp tarihinin sembol direniş mücadelesi olduğu gibi dünya harp tarihindeki başarılı savunma muharebelerinin de önemli örnekleri arasında gösterilmiştir. Plevne Muharebelerinde Gazi Osman Paşa kumandasındaki Osmanlı kuvvetleri kendisinden kuvvetçe çok üstün durumdaki Rus-Rumen kuvvetlerine karşı eşsiz bir var oluş mücadelesi vermiştir.

**Plevne Savunması'ndaki
mevzileri gösteren
harita.**

Osman Paşa Plevne etrafında sahra istihkâmları inşa ettirmiş, avcı hendekleri kazdırmış, topçu birliğini toprak siperler gerisine yerleştirmiş, bu sayede Plevne'yi 25 tabur piyade, 6 süvari bölüğü ve 58 top ile Rus ordusuna karşı savunmaya hazır hale getirmiştir.

Geliştirdiği savunma stratejisi ve Osmanlı askerinin gösterdiği fedakârlık sayesinde beş ay boyunca Rus ordusunun ilerlemesine izin vermeyen, Ruslara binlerce kayıp verdiren Osman Paşa'yı taarruz yoluyla mağlup edemeyen Rus ordusu Plevne'yi kuşatmıştır. Elinde çok az miktarda erzak kalan Osman Paşa dışmana teslim olmayarak huruĉ hareketinde bulunmaya karar vermiştir. 34 bin kişilik kuvvetini iki parĉaya ayıran Osman Paşa 10 Aralık 1877 sabahı dışmanın muhasara hattının yakınına kadar ilerleyerek Rus istihkâmlarına saldırmıştır. Osman Paşa dışmanın 3 istihkâmını ve 11 topunu ele geĉirmiřtir ancak huruĉ hareketini tamamlamak için geride bırakılan 20 bin kişilik kuvvetin zamanında müdahale edememesi üzerine Osman Paşa geri ĉekilmeye karar vermiş, bu esnada dışman topĉularının yoğun ateşi altında kalan Osman Paşa sol bacağından yaralanmıştır.

4. Plevne Muharebesi: Plevne önündeki son muharebeyi resmeden tablo

Neticede Osman Paşa'nın huruĉ hareketi başarısız olduğundan Plevne dışman tarafından kuşatılmış ve Osman Paşa teslim olmak zorunda kalmıştır. Böylece Tuna boyundaki son Osmanlı savunma noktası olan Plevne gibi Gazi Osman Paşa da Ruslara esir dışmıştır.

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nin Ayastefanos Antlaşması ile sona ermesi üzerine yaklaşık 3 aylık esaret hayatından sonra Gazi Osman Paşa İstanbul'a dönebilmiştir. 1878'den başlayıp 1900 yılında vefatına kadar sürekli Sultan Abdülhamid'in yanı başında bulunan makamlara getirilen Gazi Osman Paşa, bu süreçte Hassa Müşirliği, Seraskerlik ve Mâbeyn Müşirliği gibi çok mühim üst düzey görevlerde bulunmuştur. Paşa'nın siyasi hayatı ya da Yıldız Hayatı diyebileceğimiz bu süreçte Paşa, saraya sadakati münasebetiyle Sultan Abdülhamid devrinin en önemli devlet adamları arasında yer almıştır. Gazi Osman Paşa, 5 Nisan 1900 tarihinde İstanbul'da vefat etmiş, Fatih Camii haziresine defnedilmiştir.

**Gazi Osman Paşa'nın Fatih Camii
haziresindeki mezarı**

EVLIYA ÇELEBİ'DE TASAVVUF

Olgay Söyler

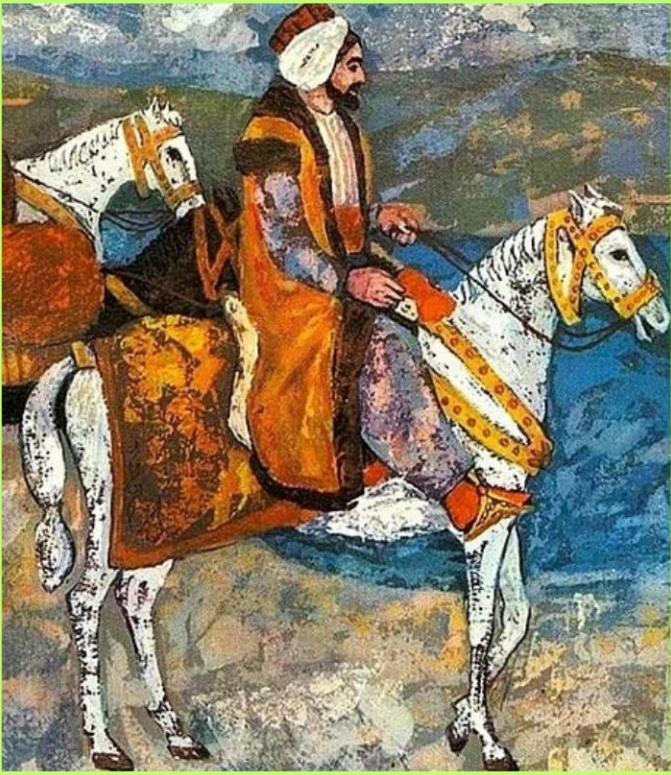
Tarihçi / Yazar

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Osmanlı Devleti ve coğrafyasını bütün boyutlarıyla içine alan bir anlatıdır. Birçok yerin tarihi, doğası, şehirleri, adetleri, yaşam tarzları ele alındığı gibi tekkeler, şeyhler, ziyaretgahlar ve tarikatlar da kendine yer bulur. Elli yıllık seyahatinin en önemli noktalarını tekke ve türbelerin oluşturduğu eserinde önceki asırlarda yaşamış yüzlerce sufinin menkıbesine ve çok sayıda tarikata ait tekkeye yer verir.

Kendi soyunun da Ahmet Yesevi'den geldiğini belirten Evliya Çelebi, doğduğunda babası akika kurbanı keserek bir davette bulunmuş ve anlattığına göre dönemin 70 kadar âlim, derviş ve veli bu davete icabet etmiştir. Gençliğinde devamlı 'dervişan-ı dil-rişân' ile sohbet etmiş olan Evliya Çelebi, kendisini 'derviş', 'ışk', 'fakir' özellikle de 'bi-riyâ' sıfatlarıyla nitelendirir.

Akrabası olan Melek Ahmet Paşa ondan 'abdal' diye söz eder. Bütün bu nitelemeler ve kendisi hakkında yazdıkları ile eserine hâkim olan üslup, onun tasavvuf ile sıkı bağlarının olduğunun göstergesidir. Ayrıca Mora Yarımadası'nda Mezistre sancağına bağlı Zarnata'da bir Halvetî tekkesi inşa edip üç dükkân vakfetmiş, Mısır'da Nizâmiyye Halvetî tekkesinin mütevellisi olarak bir yıl görev yapmış, bu tekkeye dükkânlar vakfetmiştir. Şeyhülislam Yahya Efendi tarafından 17. asırda Halvetîliğin önemli merkezlerinden olan Sivâsiyye-i Şemsiyye'nin temsil edildiği Çarşamba Mehmed Ağa Camii'nin sermahfilliği, devirhanlığı ve na'thanlığına atanmıştır. Sadece İstanbul'da yaşadığı dönemde faaliyet göstermiş 60 kadar tekke hakkında bilgi verirken, 17. yüzyılda faaliyette olan 150 kadar Bektaşî tekkesinden bahsetmiş; Osmanlı coğrafyasında 100 kadar Mevlevihane'nin otuzunu görmüş ve adını zikretmiştir.

**Evliyâ Çelebi'yi at üzerinde
seyahat ederken gösteren
17. yüzyıla ait bir çizim**

**Tekkelerin inşa
malzemelerinden tarikat
mekânlarına, şeyhlerin
ayinlerinden yapılan yemeklere,
gelenlerin özelliklerinden
burada verilen eğitime ve bu
tekkelerin maddi ve manevi
ihtiyaçları karşılama
durumlarına dikkat çekmesi
açısından Evliya Çelebi
Seyahatnamesi, tasavvuf tarihi
açısından da muazzam bir
çalışmadır**

